

Prohemium.

- a** Legitime scientie. i. legalis scientie.
b Studiosis. scilicet scholaribus.
c Efficantur. scilicet studiosi.
d Orationem. scilicet legem.
e Antecessores. scientia et morib⁹. sed successores sūt vel antecessores. i. successores. sic veteres scribebāt concordantias q̄ erant. f. s. et econtra.
f Institutiones. que hodie sūt breues et viles de quibus hic dicit. olim fo erat. plūce et iurales. vt in sti. in. p. he. s. cūg.
g Studijs. id ē oibus studētib⁹ vt nō sentias de alijs artibus. vel. i. studijs cuiuscunq; anni vt incipientibus quocūq; āno. vel. i. quocūq; loco studentib⁹ idoneo tñ. vt. Leo. s. hec autem tria. Accur.
h Cuiusq; scie. id est totius scientie iuris. nō em̄ de alijs artib⁹ intelligas. sic econtra totos ponit. p. ois. vt. C. de lib. p. re. l. si. ibi. q̄ ei tales re. i. Sufficere. qui sunt a. n. de iust. et iure. vsq; ad ti. de bo. pos. alij em̄ nō legunt in scholis. vt hic. et. Leo. s. p. respōsis. i. si. et no. q̄ hic loquitur s; morē hodiernū vsq; illuc et anteq; re. q̄ mos erit. f. eo. s. discipuli. Accur.
k Tēpestiuū. i. tempus est.
l Redigere. repete tēpestiuū re.
m Incognituz. repete tēpestiuū re. facit. C. de caducis tol. s. et cum triplici. Accur.
n In librorum. als libris. et als libros. s; melius librorum.
o Tricies centena. s. milia. vt. C. de ve. ur. enu. l. ij. s. sed cum per omnia. ij. col.
p Ser tñ. sed qui erant. i. s; ser. Rñ. non erant sic ordi nati vt hodie sunt sed exponit eos statim. Accur.
q Accipiebant. pro primo anno.

cū vos et oēs postea p̄fessores legitime scientie cōstitutos: eti am hoc oportuerat scire: quid et i quibus temporibus tradi necessarium studiosis credim⁹: vt ex hoc optimi atq; eruditissimi efficiantur: ideo p̄sentē diuinā orationē ad vos precipue faciendam existima uimus: quatenus tā prudētia uestra q̄ ceteri antecessores qui eandē artē in om̄e eūū exercere maluerint: nostris regulis obseruatis/ inclitam uiam eruditōis legitime possint ambulare. Ita q; p̄culdubio quidem necesse est institutōnes in omnib⁹ studijs primū sibi uendicare locū: utpote prima uestigia cuiusq; scie⁹ medio criter tradētes. Ex libris aut̄ qui quaginta nostrorū digesto rū. vj. et xxx. tantūmodo sufficere: ita ad n̄fam expositionē q̄ ad inuētū eruditōis iudicam⁹. sed ordines eorū et tramites per q̄s ambulanduz est manifestare/ tempestiuū nobis esse uide⁹: et uos quidē in memoriā eorū que antea tradebatis redigere⁹. ostendere aut̄ nouelle n̄re p̄positōis: tā utilitatē q̄ t̄pa: ut nichil huiusmodi artis relinqua⁹ incognitū. Et antea q̄dē que admodū et v̄ra scit prudentia: ex tāta legū multitudīne/ q̄ in librorū quidem duo milia/ uer suum aut̄ tricies centena milia extēdebat: nichil aliud nisi ser tñ⁹ libros et ipsos confusos: et uia in se uilia perraro

- r** Deuis. propter desuetudinē.
s Ser libris. cōnumerabantur quod est. f.
t Institutiones. que duos libros faciebant.
v Singulares. singulares dicuntur q̄ sub ti. de iudi. vel de reb⁹ nō p̄tinent: s; als p̄ se sāt. nō tñ eos habem⁹ hodie vt olim erat vt subicit. Accur.
x Acteri. forte h̄ p̄tinebat qd̄ hodie p̄tinet liber de sp̄o salubus vsq; ad libru de tutela.
y Et legal. forte ea q̄ p̄tinet vsq; ad illū titu. de bo. 3. C. perpe. (pos. tu. i. gñal. vt isti. de satisf. la. tu. s. i. a. Ordinationē. q̄ est vt p̄tinet uia materia. p̄ q̄q; as la iutili nō imita b. C. p̄sim. i. in dist. i. sic. f. de rē tu. sup. palā t̄pn. c. C. per satyrā. si cut satyrā saltan do nō seriatim. p̄cedunt.
d In secdo. p̄ma pars. i. illō qd̄ est hodie p̄ma ps legū. Sūt em̄ septem p̄es p̄m Juliam: nū. p̄ma a. ti. de iust. et iur. vsq; ad ti. de iudicij. et cōtinēt libros q̄tuor. scda vsq; ad tim. si cer. pe. et cōtinēt libros septē. t̄tia vsq; ad ti. de pigno. et p̄ter libros octo. q̄ta vsq; ad ti. de testamēt. et p̄tinet libros octo. q̄nta vsq; ad titu. de bo. pos. et p̄tinet libros nouē. sexta vsq; ad ti. s. h̄bo. obit. et p̄tinet libros octo. septima vsq; ad si. et p̄tinet libros sex. et sic sūt q̄nginta lib. vt. C. de re. u. enu. l. ij. s. isf p̄mo e. Enome. bñ. de p̄postera cū re.
f Institutiones. scilicet antiquas.
g Aliquid. scilicet aliud q̄ quod re.
h Alicupationē. p̄t̄ā vel primā qd̄ est idē. in de p̄thocollū. vt in aut. de tab. i. rubica. et. s. illud. colla. iij.
i Et ipis. s. libris vel titulis nō p̄bentibus re.
k Semotis. sed si octo excipiuntur nulli remanēt. sed

habētes/ a uoce magistra studiosi accipiebāt: ceteris iam desueris et iam omnibus de uis⁹. In his autem sex libris gaj nostri institutiones et libi singulares quattuor: primus de illa re ueteri uoria. secundus de tutela. tertius necnō et quartus de testamētis et legatis p̄numerabātur: quos nec totos per consequētiā accipiebant: sed multas partes eorū quasi superuacuas p̄terebant. Et primo q̄ dem anno hoc opus tradebatur legentibus: non s̄m edicti perpetui ordinationē: s; p̄sim⁹ et quasi per satyrā collectum: ut uile cū inutilib⁹ p̄mittū maxima autem parte inutilibus deputata. In secūdo autē anno p̄postera ordinationē habita/ prima pars legū eis tradebat: quibus daz certis titulis ab ea exceptis: cum erat enome post institutiones aliquid aliud legere/ q̄ quod in legibus et p̄gum positū est: et istam nūcupationē meruit p̄t̄ā. Post eorū uero lectionē/ nec illam cōtinuā/ sed particularem/ et ex magna parte inutilem cōstitutā: tituli alij eis tradebant: tam ex illa parte legū que de iudicij nūcupatur: et ipis titulis nō cōtinuā/ sed rarā uilū recitationem p̄bentibus: quasi cetero toto uolumine inutili constituto: s; ex illa que de rebus appellatur octo libris semotis: et in his multis paribus

fr. plures erant olim. alij habent hic sex vel septem.

Legentibus. datum casus est.
Uacuitudinē. i. nunc hos nūc illos primo. Accur.
Que. scz contumatio respōsoꝝ Papiuani. vt. J. e.
S. tertij. ibi nobis aut pulcherrimus.

Accipiebant.

et predictis rñsis.

Traditis. p. mo/ scdo/ r. tno an no. Accur.

Recitabāt. f. scholares in q̄to s.

Uacue. ano. notōis. h. d. vacua notio scia quam a mḡris accipiebāt eo q̄ tñc vacabant in scholis.

Maḡi legū. No. doctores dicit mḡros. sic. J. de arbi. qualē. et subaudi vos ipsi. r. c.

Peritia. No. aliq̄ debere h̄re doctōē vltra ea q̄ dicit scholaribꝝ. Ac.

Monumēta. l. documēta: a monco nō a mēoria vt monumētū. vt. J. de re. l. l. monumētum.

Testimonio. i. assertio. sic d̄ i. auf. de mona. S. cogatandū. col. i.

Penuriā. nā copia facit iopiā. sup̄fluitas enī potius erat: vel erat penuria quātū ad vtilitates perpauca que p̄nebat tāta legū multitudo r. sic penuria reprobat. sic. J. de testi. l. iij. et. J. de ac. ep. l. nulli. aliq̄. p. dest. vt. J. de offi. presi. l. illi. i. n. si. r. in. stitu. de exeu. tuto. in. fi.

Thesaurus. estimabiles. vt. J. de va. et. ex. co. l. i. S. est aut. r. S. p̄inde. et p. similitudinē dicit: vt enim sub terra later thesaurus: ita in tanta legum multitudine aliqua bona latebant.

Quibus. thesauris.

Erogatis. ergo qd habeo vt scientiā/ et p hoc michi non abest: vt hic. r. J. de lega. iij. l. seruis. S. omatricibus. ergo qd habeo: vt libi/ et p hoc michi abest. vt. J.

de acqui. re. do. l. traditio. Ergo etiā qd non habeo. vt in. si. qui. aliena. licet. S. i.

Dismissi. Dat galien⁹ opes et sanctio iustiniana. Uersus. Et alijs paleas/ ex istis collige grana.

Pene. philosophicū. tēperamētum. sise. J. de arbi. si duo. S. i. vt. l. o. qz nō pōt cē qn aliqd remāserit qd ex vesti isti. nō est positi i noua. vt. qz quedā sunt i nostra institutione que in veteribus nō erant.

Stagnū. per similitudinem. Ut enim stagnū in se stabilem continet aquam. vt. J. vt in flu. publi. l. i. S. stagnū. sic liber iste isti. continet scientiā iuris ciuiliū.

Exquestores. nomē est dignitatis sicut q̄stor et sic ut cōsul. vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. p̄tione. S. egredientē. qdam tñ dicitur ex cōsulē esse eū q̄ fuit p̄sul r. desijt sicut et ex q̄stor q̄ desijt esse q̄stor: vt dicit t̄tio q̄ hoc nomē exquestor r. ex cōsul ponitur pro suo simplici. vt nota. in. si. in. phe. in. S. cumqz.

Antecessores. id est doctores. etiam habes hoc in. si. in. phe. S. cūqz.

Ann. scilicet p̄mi.

Primam partem. a. ti. de iusti. et iu. vsqz ad titu. de iudi. Accur.

Greco vocabulo. p̄tha. i. p̄ma idē p̄thocolū r. p̄thoplasma r. p̄tho martyr. Accur.

Quia qd p̄mi. no. sic. J. de h. signi. l. p̄xim⁹. Ac.

Iustinianos. dicitur q̄ Iustiniani vel iustiniani/ a iuliano: qz iustiniani instōnes legūt. sic artise q̄ artes legūt. et sic nomina sunt p̄sequētia rebus. vt isti. de dona. S. est r. aliud. olim dispondiam iste vocabātur: vt hic dicit.

Legitime. i. ad legalem scientiam addiscendam.

P̄uouis. i. in. si. que dat p̄mo anno legentibus.

numenta: fm qd et vestro testimonio confirmat. Nos vero tan. penuriam legum inuenientes/ r hoc miserimū iudicantes/ legitimos thesauros/ volentibus aperimus: qbus per vestrā prudentiam quodāmodo erogatis/ ditissimi/ legum oratores efficiant.

Discipuli p̄o primo quidē anno nostras hauriant institutiones/ et omni veterū pene institutionū corpore elimitas et ab omnibꝝ turbidis fontibꝝ in vnū liquigum stagnū cōiūctas: tam p̄ tribunianū virum magnificum magistrum et exquestores/ sacri nostri palacij et ex cōsulē: q̄ p̄ duos ex vobis/ id est theophilū et dorothēū facundissimos antecessores.

In reliqua vero anni parte fm optimā cōsequētiā/ primā legū partē eis tradi fancimus: que greco vocabulo p̄tha nūcupatur: quā nichil est anterius. quia quod primū est/ aliud ante se habere non potest: et hoc eis erodiū et finem eruditionis primi anni esse decernimus: cuius auditores nō volumus veltam frivolo q̄ ridiculo cognomine dispondios appellari: sed iustinianos/ nouos nūcupari. et hoc in omne futurū eum obtinere cōsemus: vt hi q̄ rudes adhuc legitime scientie capessende aspirāt: et scienta p̄uouis/ anni accipere maluerint/ nostrū nomē mereāt: qz illico credēdū est eis primū

dicitur q̄ Iustiniani vel iustiniani/ a iuliano: qz iustiniani instōnes legūt. sic artise q̄ artes legūt. et sic nomina sunt p̄sequētia rebus. vt isti. de dona. S. est r. aliud. olim dispondiam iste vocabātur: vt hic dicit.

Legitime. i. ad legalem scientiam addiscendam.

P̄uouis. i. in. si. que dat p̄mo anno legentibus.

Prohemium.

a **C** Volumen, scilicet institutionum.

b **C** Fulgere, no. nomina consequentia rebus vt dicitur.

c **C** Positum est, dicebantur enim edictales et hodie dicuntur. Accur.

d **C** De iudicijs, a titu. de iudi. vsq; ad ti. si cer. peta. q sunt septē libri: vlt ab in vsq; ad libru de pig. q sunt octo

e **C** Utcassitudo, .i. oportuitas hos vel illos legendi pmo vel postea. ac.

f **C** Quam, vici- stitudinem.

g **C** Noua, .i. oia noua placēt, sic in aut. de p. s. l. quā tacūq; .i. si. col. iij. vel dic q sunt decorata oia oī pulchritudine noua cū iustitiam cōpilan do quasi renouaue rit et nouiter bene posuerit.

h **C** Singulares, libru singlares sūt hodie. x. r. vij. scilz a titulo de pigno ribus/ vsq; ad titu. de bo. posses. sic dicti/ qz p se stant: et sub illo titu. de iudi. vel illo de rebus non continen tur. ex qb. x. r. vij. mandat hic quat tuor legi in secūdo anno. scilz primuz de tribus qui tractat de donibus. .i. illum de spō. omi sis duobus scz de dona. inter virū et vxo. et illo de ipen sis. Itē primū de duobus qui de tute lis dicuntur. nam duo sunt scz de tute lis. et de excusa. tuto. Itē primū de duobus qui de testamētis dicunt.

duo est sunt de testamētis/ r de testamēto militari. Itē primū de septē qui de legatis tractant scilz de legatis primo. nā septem sunt a titu. de lega. i. vsq; ad titu. de bo. pos. sed fm hoc ergo legitur per saltū quod. s. prohi buit. prime: sed vtilis erat saltē vt de omni materia sentirent cum nulla sit inutilis: qd olim erat.

i **C** Quatuordecim, omisiss primis tribus singulari bus de pignorbibus/ de editio edicto. et de vsuris. qui occasione vicinitatis precedētū legētur in tertio anno et cum precedentibus. Accur.

k **C** Tripartita, .i. triū librorum. alij dicunt olim fuisse

volumen^o qd a nobis emana uit auditoribus. antea em di gnū antiqua cōfusiōe legū co gnomen habebāt. Lū aut le ges tam clare et dilucide ani mis eoz tradende erāt: neces se erat eos cognomine muta to fulgere^o. In scdo aut āno p que ex edicto eis nomē an tea positū est et a nobis pba tū: vel de iudicijs^o libros. vij. vel de rebus lib. viij. eos acci pere sancimus fm q tps vi cissitudo^o indulserit: quam in tactam obseruari precipim^o. Sed eisdem libros de iudi cijs vel de rebus totos per su am consequētiam accipiant / nullo penit^o ex his derelicto: quia oia noua^o pulchritudine sunt decorata: nullo iutili: nul lo desueto in his penitus iue niendo. Alterutri autē eozū dē voluminū. .i. de iudicijs vel de reb^o adiungi in scundi an ni audientia volumus quat tuor libros singlares^o quos ex omni cōpositiōe quattuor decim^o librorum excerpsum^o. Ex collectione quidem tripar titū voluminis: qd pro dotib^o cōpositimus / vno libro exce pto^o. ex duobus autē de tute lis et curationibus vno. et ex gemino volumie de testamētis vno. et ex septē libris de lega tis et fideicommissis / et que circa ea sunt simili modo vno

vnu volumen in quo illi soli tres libri cōtinebantur.

l **C** Excepto, id est accepto vel assumpto ad legē illi.

m **C** Sors obtulerit: quia alterum tm sit lectum in pre cedenti anno ad electionem doctor. vt. s. pri. s.

n **C** Tripartita legum, id est tres libri singlares: scz

tm libro. Hos igitur quattu or libros/ qui i primordijs sin gularium memoratarū cōpo sitionū compositi sunt: tantū mō a vobis eis tradi sancim^o: ceteris decē oportuno tempo re conseruādis. quia nec possi bile est: nec secundi anni tem pus sufficit ad istorum. xiiij. li brozū a magistra voce eis tra dendoz recitationem.

Ter tij insup anni doctrina talem ordinem sortiaf: vt siue libros de iudicijs / siue de rebus fm vices legere eis sors obtule rit^o: occurrat eis tripartita le gū^o singularium dispositio. et i primis liber singulari^o ad hy pothecariā^o formulam / quam oportuno loco (in quo de hy pothecis loqmur) posuim^o: vt cū emulā^o sit pignozati cijs actionibus / que^o in libris de rebus posite sunt: non abhor reat eorum vicinitatem. cū cir ca easdem res^o ambabus pe ne idem studium est. Et post eundem librum singulari^o ali us liber similiter eis apertiaf: quem ad edictum ediliū / r de redhibitoria actione / et de eui ctionibus necnon duple stipu lationibus compositimus. Lū enim que pro emptionibus et venditionibus legibus cauta sunt / in libris de rebus fulge rent: he autē oēs quas dixim^o diffinitōnes^o vel diuisiones / q

r **C** Que, directe et contrarie.

s **C** Easdem res, scilicet obligatas, nam circa eas am bei scilz hypothe caria et pignozati cia directa tractāt diuersimode: et p pter hoc dicit pe ne. Itē sicut et hy pothecaria propo nitur vt saluum sit creditori debituz. itā et in pignozati cia scilicet contra ria vt saluū sit cre ditori qd in re obli

gata impendit. Itē de pignora. ac. l. tutor. s. contrariam. r in. l. si seruos. et institui. qui. mo. re cōtra. ob. s. si. differūt tū in multis: quia altera est in r. s. l. hypothecaria. vt. C. de pigno. l. pignor. alia psonalis. s. pignozaticia. vt. C. de distrac. pig. l. si. item pignozaticia alia directa alia cō traria. item hypothecaria alia in. xxx. an. alia in. xl. an. porrigitur. vt. C. de prescrip. xxx. an. sicut et. l. cum notis simi. in punc. quandoq; etiam mimis. xxx. an. durat hypothecaria. vt. C. si aduer. credito. l. i. et. ij. et ideo di cit pene. Accur.

t **C** Diffinitōes, .i. tractat^o pig. r de dil. edic. r de vsur.

de pig. et de edili. edic. et de vsu. vt h subijcit. Accur.

o **C** Hypothecari am, que est de pi gnozibus.

p **C** Posuim^o, .i. scilicet occurrit.

q **C** Emula, emu loz tibi: id est imi deo tibi. r sic emus la. .i. imidia: qz pi gnozaticia directa debitori cōtra cre ditorē datur. vt in sti. qui. mo. re cō. ob. s. si. et sic dire cta scilz hypothe caria competit cre ditori. vt. i. de pig. per totū. Itē emus loz te: id est imitoz te. inde dicit emus loz vos dei emulas tione: et sic hic tra ctatus illū imitat et circa idē tra ctat: et sic ad cons trariā hypothe cā se refert. Ac.

r **C** Que, directe et contrarie.

s **C** Easdem res, scilicet obligatas, nam circa eas am bei scilz hypothe caria et pignozati cia directa tractāt diuersimode: et p pter hoc dicit pe ne. Itē sicut et hy pothecaria propo nitur vt saluum sit creditori debituz. itā et in pignozati cia scilicet contra ria vt saluū sit cre ditori qd in re obli

a In vltima pte. qz oia edicta i fine libroz legēdoz p oēs. ānos erāt posita: s; meli⁹ sāt in: f eos quos imitat

b **C** Distre. i. pedissequ. vt. C. 6 ve. tu. enu. l. ij. §. i. tertia.

c **C** Hos tres. i. addito libro de versur. ne quo h nō apit vt b alijs duob⁹: s; ex eo q dicit tres. vt. z. s. in pn. dixit satis colligitur.

d **C** papiniani. qz scpta papiniani in his trib⁹ libris cōtinētur.

e **C** Quoz volumina. i. volumina ex qb⁹ dicti tres libri sūt exacti. ac. f. **C** Corpore. i. ex toto p sequentiā.

g **C** Non solū. i. nō solū ex collecti onerisoz ex qō la antiq legerent: s; ex oī ppositiōne papiniani ptesul gēre pene p totuz corpus digesti. p: bebi rēcitatōne zc. non q hec oia in tertio āno legā tur: s; ea sola q in dicit trib⁹ libris pūnent cū alioz volumie de reb⁹ vel de iudicijs.

h **C** Recitō. sub: audi ex libris.

i **C** Recitātiōne. q. d. leges papi. pclare sūt posite p toz⁹ sur i locz cōpetētib⁹ q omis legunt. l. 3 nō i tertio āno: s; olim legēbant tñ octo libi ex rñsis papi. vt. s. s. in tertio.

k **C** Festiuitatē. festū em papiniani faciebāt eo an no quo responsa ei⁹ legēbant. Sed qz hodie nō vt oli legūt. c. redere nō fieri ei⁹ festū: s; l. 3 nō vt olim iteruz tñ legunt: l. 3 alio mō. ideoqz et hodie festū ei⁹ fiat.

l **C** Ex pūmoz: dijs. qz p totuz libi bñ de pigno. p mordia n. papi. sunt.

m **C** Et nomen. dicimus subaudi vt zc.

n **C** Peragant. In terpone tuis interdū gaudia curis.

o **C** Memoria. sic. C. de epis z cleri. qm venerabilis. p **C** Greco vocabulo ircos. qd idē est q subtilit vidēs q **C** Recitabāt. in quarto anno auditozes p se pēs. vt s. eo. s. his igit. l. 3 ibi. istoz libroz numerus nō esset. r **C** Lectitare. i. frequenter legere.

simi pauli: q ātea ex lib. xxxiij. in. x. z. viij. recitabant⁹ p p f iā expositi⁹ p fusiōne eos legentes. x. lib. singlares q ex. xiiij. qō āte enumerauim⁹ sup sūt: studeāt lectitare⁹: multo maioris z amplioris prudētie ex eis thesaurū cōsecuturi qz ex paulianis hēbāt rñsis. et ita ois ordo lib. singulariū a nobis pposit⁹ z i. xvij. lib. pti⁹ eoz aimis iponef: quē i duab⁹ b⁹ digestoz pti⁹ posuim⁹. i. q̄rta z q̄nta. s; in septē pti⁹ distributionē. **C** Et qd iā pti⁹ mis p̄bis orōis nīe posuim⁹ vey iueniat. vt ex. xxxvi. libro rū recitatōe fiāt iuuenes pfecti/ z ad oē opus legitimū instructi/ z nō tpe non indigni. duab⁹ alijs pti⁹. i. vj. z. vij. floz. q in. xiiij. lib. posite sunt ibidē positi⁹ vt possint postea eos et legere⁹ et i iudicijs ostēdere: qbus si bñ sese imbuerit z in q̄nti⁹ ām q colouite nūcupātur metas p̄stōnū codicis tā legere qz subtiliter intelligere studeāt: nichil eis legitime scie deert: s; oēm ab iūto vsqz ad finē suis animis amplectāt. et qd pene i alia nulla cuenit arte cū z si vilissime sint oēs: tñ infinite sunt: hec sola sciētia finem habeat mirabile z i p̄nti tpe a nobis ortū.

C Disciplinā igit oib⁹ eis legitimis archanis a nobis reseratis nichil habeāt absconditū: s; oib⁹ pfectis q a nobis p tribunianiyiri excelli ministrū ceterozūqz pposita sūt: z oratozes maximi z iusticie satelletes iueniant: et iudicioz optimi tā athlete⁹ qz gubernatozes in oī loco quoqz felices⁹.

e **C** Athlete. s. in aduocandō.

f **C** Submatozes. s. i iudiciādō. **g** **C** Felices. s. i iudiciādō.

f **C** Rñsis. derogat paulo s; papinianū honorauit

t **C** Parit⁹. a. ti. de pigno. vsqz ad ti. de bo. pof.

v **C** Partib⁹ posuimus. p̄ma vt qz ad ti. de testa. alia vsqz ad tiu. de bo. pof.

x **C** Distributio nē. nā i septē partēs distribuit. vt s. ec. s. in scō.

y **C** Posuimus. vt. s. e. s. ex libris

z **C** Partib⁹. s. 3 de bo. posses. vsqz ad titu. de verbo. obliga. 3° c. de vsqz ad fi. Accur.

a **C** Et legere. s. p. fe. z no. q nō legit auditorib⁹: s; hodie h ordo non suat fm Jo. h lo quē qm vni legēbāt nō autem vbi plumbus legitur vel hoc puritū⁹ eis sit legatur fm Jo. itē de facto se cus seruamus.

b **C** Quin. s. me tas quo āno voca bant lozite vt colozite et sic caute trāsit a lec. q̄nti āni. s; olim i q̄tuoz se expēdiebāt. vt s. e. s. his igit. qz codicē nō legēbāt.

c **C** S; oēm. legi timam sciam.

d **C** Finē. no. hāc cē artē: qz iplcat alia. vt r. j. d. iust. z in. l. i. in pn. 3° no. eā hre caput z finē. caput hz. s. i. stitutōes. vt. s. e. s. itaqz. et finē. s. codicē. vt h. z. iust. in. phe. s. cūqz. et j. de i. z fac. ig. l. in omni parte.

e **C** Quin. s. me tas quo āno voca bant lozite vt colozite et sic caute trāsit a lec. q̄nti āni. s; olim i q̄tuoz se expēdiebāt. vt s. e. s. his igit. qz codicē nō legēbāt.

c **C** S; oēm. legi timam sciam.

d **C** Finē. no. hāc cē artē: qz iplcat alia. vt r. j. d. iust. z in. l. i. in pn. 3° no. eā hre caput z finē. caput hz. s. i. stitutōes. vt. s. e. s. itaqz. et finē. s. codicē. vt h. z. iust. in. phe. s. cūqz. et j. de i. z fac. ig. l. in omni parte.

e **C** Quin. s. me tas quo āno voca bant lozite vt colozite et sic caute trāsit a lec. q̄nti āni. s; olim i q̄tuoz se expēdiebāt. vt s. e. s. his igit. qz codicē nō legēbāt.

f **C** Quin. s. me tas quo āno voca bant lozite vt colozite et sic caute trāsit a lec. q̄nti āni. s; olim i q̄tuoz se expēdiebāt. vt s. e. s. his igit. qz codicē nō legēbāt.

g **C** Felices. s. i iudiciādō. a iij

Prohemium.

Roma
a romu
lo et re
mo p d
ta.

A hec autem tria. s. insi. pandecta et codicem.
B Regijs vrbibus. s. roma veteri qua romulus & re-
mus fces reges fecerit. vt. j. de origi. u. l. ij. circa pn.
C Metropolim. qua imperator constantinus fecit. vt
C. de vete. iu. eru. l. i. §. pe. ergo idem & in bononi. qz et
ea fecit iperator

theodosius iussu
bri ambrosij cum
p. pditione ea de
struxerat. vt dicit
in legeda bri am
brosij. Et sic hnt
excusationes ab oi
bus muneribus.
vt. C. de profel. et
me. l. medicos. li
bro. x. r. j. d. excu.
tu. l. sed & repro
bati. §. fi.

D Denaruz. i.
x. et. x. secus si. x.
dixisset. vt. j. de le
ga. i. l. si quis te
stameto. in pun.
et. j. de sbo. obli.
l. stipulatio ista.
§. eum qui ita.

E Comittunt.
sic. j. d. mmo. l. au
tiliu. i. fi. nec pui
legiu doctor hnt
q alibi legut. vt. j.
de eru. tu. l. §. et
reprobari. §. fi.

F Jld. hoc opo
madates. i. qua
do madauimus
fieri dice. et codi
cem dixim hoc
qd nuc dicimus.
vt. C. de vete. iu.
enule. l. i. §. fi. et
postq fuit factu
in alia constitu
tione dixim ide
vt. C. de vete. iu.
enu. l. ij. §. fi.

G Signa. i. no
tas quando vna
littera vel vnum
signu tota vnam
orationem repre
sentabit. non aut
omnino abbrevi
ationes phibet.
H Compendi
um. du laboro sic
ri breuis / sio ob
scurus. Ac.

I Librarijs. i.
septuor. vt et. j.
de regu. iu. l. si li
brarius.

K Criminales penā. arbitrio iudicis imponendā

Supra dictū est qualis lu
ra tradi debent: hic autē in q
bus locis tradi debeat ista lu
ra videlicet in ciuitate roma
na. in ciuitate atheniensi. & i
ciuitate constantinopolitana. p
hibēs in alijs locis legi: & con
tra facientes puniri. h. d. vsq
ad. §. illud autem.

Hec autē tria volumina
a nobis pposita tradi eis tā i
regijs vrbibus q in beriten
sium pulcherrima ciuitate: q
z legū nutrice bene qe appel
let tūmō volum. qd iam & a
retro principibus cōstitutum
est: & nō in alijs locis q a ma
ioribus tale nō meruerūt pu
uilegiū. qz audiuimus & i ale
xandrina splendidissima ciui
tate: & in cesariensiū & in alijs
quofdā imperitos hoies de
uagari et doctrinā discipulis
adulterinam tradere: qe sub
hac interminatioe ab hoc co
namie repellim. vt si ausi fue
rint in posterū hoc ppetrare
et extra vrbes regias et bert
tēsum metropolim hoc face
re: denarū librariū auri pena
plectant: & reiciant ab ea ci
uitate in qua nō leges docēt
sed in leges cōmittunt.

Hic ponit quō scribentes
libros p signa debēt puniri ci
uilitate & criminalit. et hoc vs
qz ad versi. illd. fo. Barto.

Illud autē qd iā cū ab ini
tio hoc opus madates i nra
ofone et post cōpletū opus i
alia nri nois pstitunōe scripsi
mus / et nuc vtiliter ponimus
vt nemo audeat eoz q libros
cōscribunt signa in his pone
re & p cōpendiū ipi legū iter
ptatioi vel ppositioi maximū
asserre discrimē: scituris oib

cum non diffiniatur specialis p leges. vt. j. de penis. l.
sanctio legum. & j. de effrac. l. i. §. ex platores. et de cu
sto. re. l. si quis. vel dic criminalem. i. capitalem. vt in
sti. de rerū diu. §. sancte. vel dic de pena falsi. vt. C. de
no. codi. compo. §. falsi.

librarijs qui hoc in posteruz
cōmiserint q post criminales
penā etiā estimatōne libri in
duplū dno et si ei nesciēt de
derit inferre pellant: cum &
tpe m q talē libru pparauerit p
nichilo eū hēbit nemine iudi
ce ex tū libro ei q fieri fecit re
citationē cōcedēte: s; p non
scripto haberi eū disponente
Hic habes q scholares n
debēt ludere nec ipis ludis se
imiscere: maxime illi q rudes
venit ad hāc doctrinā. Ulti
mo loquit de doctozib docē
tib hāc ciuile sapientia. h. d.
vsq ad fi. Barto.

Illud vero satis necessa
riū pstitutū cū sūma itermia
tione edicim: vt nemo aude
at neq in hac splendidissima
ciuitate neq in beritēsiū pul
cherrimo oppido ex his q le
gitima pagūt studia idignos
et pessimos: imo fuites et qz
effectū iuria est ludos exerce
re: & alia crimia: vel i ipos p
fessores vel in factos suos: et
maxime i eos q rudes ad re
citationē legū venit ppetra
re. qe ei ludos appellat eos
ex qb crimia oriūt: hoc etef
fieri nullo patimur mō: s; op
tino ordm i nris tpbz & hāc
partē tradim: & toti postero
trāsmittimus sclo: cū oportet
at pū aias / & postea liguas
fieri eruditas. et hec qdē oia
in hac florentissima ciuitate
vir excelsus pfectus hnt al
mevrbis tā obseruare qz vidi
care put delicti tā iuuenū qz
scriptoz q̄litas exegerit / cure
hēbit. In beritēsiū citate tā
vir clarissim p̄ses puicte ma
ritime qz btissimus eiusdē ci
uitatis ep̄s & legū p̄fessores

I nesciēt. no.
ergo q si sciens
accipiat sibi piuz
dicat. vt argu. ff.
d eo qd cer. loco.
l. si. in. fi.

I n. C. ad et ipse.
q. d. nō solū dñs:
sed et tpe & tpe
se. q. d. nō dñas
dñs: qz patit dñs
dammū. est ei ei li
ber inuulsi & om
ni amenti ab eo.

I n. Recitatorē.
als recitationes.
et est plana. als
actione. & hoc iō
quia olim actio
nes a iudicib &
petrabant qd ho
die non est. vt. C.
de formu. l. i. r. ij.
et. j. de origi. iu. l.
ij. §. omniū.

I n. Et his scilz
scholartibus vel
doctozib. Ac.
I n. Crimia. nā
ludus norus est
rc. vt. j. ad le. aq̄l.
l. nā lud. Et no.
q tollit occasio
delinqndi. vt. C.
de lat. liber. tol.
§. sed ne furād.
r. j. de spō. l. o. fo.

I n. In eos. scz
nouitios. qui sep̄
credunt se decipi
et p iuria fieri.

I n. Prius aias.
id est naturalem
sensuz in bono fa
ciendo et malo p̄
terminando.

I n. Eruditas. s.
loquendo.

I n. Professores.
sic no. q tres ha: Schola
bētiudices schores tres
lares: ptātē: epi: hnt ius
scopū & doctozē: dices.
et possunt elige
re quē volunt. vt
C. ne filz. p. pa.
l. fina. & auf. has
bita. que est fede

rici: et quia specialiter p hāc. l. doctozibus legū, quia

maiores sunt alio docentibus demandantur videtur
 qd no possunt delegare alijs. vt. j. de offi. eius cui man.
 est iuris. l. i. sed hodie videtur copetere iure magistratus
 cui cuiuslibet magistrus cuiuslibet facultatis idem conce-
 dat. vt dicta. l. si. vnde potest delegari in ciuili. vt. j. de
 offi. eius cui ma.

est iuris. l. i. i crimi-
 nali autem cu
 ius et ipsi hnt in-
 risdictione vt hic:
 et. d. l. federici. no
 pot delegari. vt. j.
 de iuris. om. iu. l.
 imperii. et. d. l. i.
 de offi. eius. i. p. n.
 in criminalibus
 non seruat qd ma-
 gister cognoscat:
 sed potestas vel
 episcopus.

Incipite. qz
 pdictus modus
 legendi est vtilis
 doctouibus r di-
 scipulis. igit r.

Maximū de
 cus. no. honor ē

Magi-
 dec^o est
 bonos
 habere
 schola-
 ras.

magistro bonos
 hnt scholares. sic
 in aut. vt iudi. si
 ne quod suffra. s.
 cogitatio. col. iij.

Permutatēf.
 diomedes et cuz
 rediret p mare a
 troiana victoria i
 digebat vino r i-

uenerit glaucū iur-

ta mare abundantem vino r carentē equis. at ipemul-

tos habebat equos quos i plio habuerat: et ita dedit

sibi de equis sibi inutilibus p vino necessario et vtili

sibi: et Blaucus dedit sibi vinum superfluum: et accepit

equos necessarios. Sic et nos fecimus pmutationem

de inutili modo legendi ad vtilem. est tamen multū a

remotis hoc simile. et facit. j. de pben. emp. l. i. s. r. in-

sta. de contrahen. emp. s. precium.

Consule. ipe enim dignitatē consulatus sibi assume-

bat: vt quidaz extrane^o. vt i aut. de consulib^o. s. si. col. iij.

In nomine domini. hoc in cōpilatione digesti. fuit

dictū nō qn leges facte fuerūt qz pagani erāt. vt. C. de

vere. iu. enu. l. i. sic r alis facit insti. an. pbe. in puncta.

Cōpila-
 tores le-
 gū fue-
 runt pa-
 gani.

Perpetui. id est generalis.

Augusti. quia semp huius propositi debet esse vt
 augeat imperium: licet non semp augeat. sic et matri-
 moniū indiuidua cōiunctio dicit: tamen diuidit qnqz
 vt. C. de repu. l. sensu. sed ppositum consideratur. vt

In quinta ponit id de quo ad
 presens tractare intendit. se-
 cūda ibi de domini. tertia ibi iu-
 ris enucleati. quarta ibi sfoz.
 quinta ibi liber prim^o. Bar.

In nomine dñi amen. Ju-
 stiniani sacratissimi principis
 ppetui Augusti iuris enu-
 cleati ex oi veteri iure colle-
 cti digestoz seu pandectarū
 Liber primus.

De iusticia r iure. l. i. j.

Primo ponitur qd oportet
 iuri opz a daturū scire: se-
 cūdo tradit hoc qd opz scire
 tertio inducit auctoritas celsi:
 quarto ponit iuris diffini-
 tio: quinto ponit plene diffi-
 nitōis effectus. secūda ibi
 est aut. tertia ibi: Nā vt elegā-
 ter. quarta ibi: ius est. quinta
 ibi: cui^o merito. et durat vsqz
 ad s. huius studij. Ange.

Calptianus.

ex alijs excerptis: et nobis tradidit legendas. vnde
 ipe dicit tradere ius enucleatum fm 3o.

Collecti. ex his id est ex eo qd dixit in princi. po-
 test colligi quis fuerit auctor siue compiler: quia iu-
 stinianus filius iustini. vt insti. de dona. s. est r aliō.
 Item que materia: id est omnia vetera iura antiquoz
 pūderum. que intentio. i. vt colligas ius enucleatū in
 vnū volumen. Utilitas per se patet: quia minou pecu-
 nia poterit nunc emi liber iste: et quia citius adipisci
 potest qd olim. cui parti philosophic supponat: r qui-
 dem ethyce: quia de moribus tractat hoc volumen/ si-
 cut alia duo volumina.

De iusticia et iure.

insti. de pa. pote-

sta. in puncta.

Enucleati.

p similitudinem

vocat ius enucle-

atū qd nobis est

traditum i libris

pādectarū. sicut

em anteqz perue-

niat ad nucleum

interiorem nucis

vnū amarissimū

et aliud durum r

aliud amarū. qz

to ad nucleū dul-

cem peruenitur:

ita et in multitu-

dine antiquoz

libroz amaritu-

dines inueniūt:

id est discordie l-

simite. Item duri-

cie. i. inique sentē-

tie: et alienon sic

inique. in qbus-

dam tamen locis

quedam latebāt

dulcedines: id ē

equissime sentē-

tie: velut lilia in

ter spinas: et il-

las dulces sentē-

tias Justinian^o